

ca;³ d'aquí es deriva normalment *màsbara* 'joglar, bufó, pallasso', 'persona que és riota de la gent', d'ús també general i considerablement antic, puix que es llegeix en molts autors clàssics, des del S. XII, entre ells l'oriental Abenathair, que escrivia c. l'a. 1200 i mai no visità l'Occident; avui continua essent popular a Síria i Egipte amb les accs. 'histrió', 'bromista', 'personatge ridícul', i fins en tot el Nord d'Àfrica (a Algèria «risée, jouet; la risée des gens; bouffon, burlesque, grotesque, ridicule, cocasse», Beaussier). Des d'aquí es pogué passar fàcilment a 'personatge disfressat', acc. que en italià ja és freqüent a princ. S. XVI, i després 'carota'. És una etimologia tan convincent que va ser generalment acceptada (p. ex., M.-L., 5394; Kluge; Skeat).⁴

Tot això no obstant, hi ha una sèrie de dificultats i problemes que compliquen la qüestió i fan de l'origen de *màscara* una de les qüestions més àrdues de l'etimologia romànica. Karpf, *W. u. S. v.*, 1913, 121-4, va posar de relleu la relació existent entre *màscara* 'carota' i *masca* 'bruixa', amb la impossibilitat de derivar de l'àrab aquest darrer mot, que ja es documenta a Itàlia en l'edicte del rei longobard Rotari, de l'any 643; *masca* apareix també en l'anglès Aldhelm (c. 685), potser ja en el sentit de 'màscara', més que 'bruixa'.⁵

L'obstacle cronològic per a explicar aquestes formes per l'àrab és absolut: no es pot pensar (contra l'opinió de Kluge) en un arabisme tan primerenc. Tampoc no es pot tractar de formes mal transmeses o mal datades, car *masca* 'bruixa' apareix també en uns quants dels glossaris anglo-saxons més arcaics (Kluge, *ARom.* VI, 308);⁵ i en altres fonts del baix llatí d'Anglaterra (Du C.) i d'Itàlia (en una concordança del S. VIII o IX, *Bull. Du C.* XII, 150), i avui és viu en tot el Piemont, extrem Oest de Ligúria, tota la Provença i departaments del Gard, Lozère, Erau i Aveyron; veg. *AIS*, mapa 814 i 812; *ALF*, 1244 i 1548; i canviat en *maisso* (amb l'evolució normal de -sca) en els Alps valdesos.

La documentació antiga de *masca* 'bruixa' ve, doncs, de països germànics o ocupats pels longobards o els gots, i per tant és lícit de cercar una etimologia germànica. Karpf va proposar el longob. *MASKA* 'xarxa' (a. i b.-al. ant. *masca*, neerl. *mj. maessce*, ags. *maesce*, esc. ant. *mōskvi* 'malla' i 'xarxa'), que hauria pres l'acc. 'vel emprat com a antifaç', 'carota', i després 'bruixa'. El pas de 'carota' a 'bruixa' i viceversa està ben provat amb nombrosos exemples de les procedències més diverses: veg. Karpf; Rohlfis, *ASNSL* CLXXV, 74; ⁶ *Handwb. d. dt. Aberglaubens*, s. v. *hexen*; ll. *larva* 'fantasma, espectre' i 'carota'; i veg. ací mateix i en el *DCEC* els estudis de *carota*, *carés* i *caràtula*; per tant no es pot dubtar que *màscara* 'carota' i *masca* 'bruixa' puguin tenir una mateixa etimologia. Però el canvi de 'xarxa' en 'carota' ja és més rar i dubtós,⁷ per tant l'etimologia germànica, per bé que no impossible, és molt incerta; i quant a la forma *màscara*, aquest ètmon és completament inversemblant, per raons morfològiques.

Resta oberta tanmateix la possibilitat d'un ètmon

germànic diferent i imprecisable, però notem que la provenença germànica no està pas assegurada des del punt de vista geogràfic. Per més que assegurí M.-Lübke que el tipus *masca* 'bruixa' és estrany a l'occità antic (insinuant així que sigui un mot longobard manllevat d'Itàlia), aquesta afirmació és ben lluny de ser exacta: *masca* 'bruixor' apareix a Avinyó en el S. XVI, i *masca* ja el 1396, mal que Pansier no precisi bé si és en el sentit de 'bruixa' o de 'màscara'; per al prov. *masco* 'bruixa' bastarà recordar la *masco* Tavan de *Mireia*, però Mistral usa de més a més el masculí *masca* 'bruixor' en els seus poemes: «lou dire dóu viei *masca*» en Calendau (VII, 10.3, que ell mateix tradueix «le dire du vieux sorcier»).

En fi trobem el derivat *mascota* en data tan antiga com la dels Costums de Narbona de 1233, on sembla tenir el significat d'alcavota, -avor: «si qui deprehensi fuerint in adulterio, vel postquam moniti fuerint a iudice suo, fama praecedente sinistrae suspicionis, ne domum intrent alicujus, ausu temerario contra ire praesumpserint: ambo, vir et mulier, praecedente eos *mascota*, nudi per villam publice fustigentur», *Archives de Narbonne*, 26a (veg. en el *PSW* la versió occitana coetània, que manté el mot *mascota* sense aclariments); la *mascota* ha de ser la mestressa o l'amo d'aquesta *domus* a on prohibeix d'entrar els sospitats d'adulteri, i que els acompanya en l'assotament públic a què els condemnen a tots tres (*Bòria avall...*).⁸ Per al pas de 'bruixa' a 'alcavota' ens bastarà recordar els passatges famosos de la *Celestina* i de les seves continuacions. I si per una banda sabem pel Du C. que a Alvèrnia diuen *masca* per 'prostituta', per altra banda aquesta acc. es documenta sovint en glosses de l'aal. antic (*Handwb. d. dt. Aberglaubens* III, 1835).

En aquestes condicions ens cal descartar l'idea d'un manlleu del longobard (del gòtic no tenim d'examinar si el mot pot tenir origen pre-romà. Es Jud el qui cridà l'atenció (*Rom.* LXII, 204; LVII, 440) sobre la necessitat de tenir en compte la família de l'oc. i cat. *mascarar* 'emmascar, embrutar de carbó, sutge etc.' quan s'estudia l'origen de *màscara* i de *masca* 'bruixa', insinuant que aquella pogué ser l'acc. primitiva.⁹ I, en efecte, la relació semàntica és claríssima en tots dos sentits: la bruixa s'emmascara en sortir per la xemeineia, i ho fa també amb el doble objecte de fer por i fer disfressar o dissimular la seva identitat; mentre que la forma més elemental de disfressa carnavalesca consisteix a omplir-se la cara d'emmascares (altre cop veg. els articles *CAROTA*, *CARATULA* i *CARÉS*).

L'àrea de *mascarar* 'sollar de sutge, carbó o altra cosa negra' és extensa, però la seva ciutatella principal és en les terres catalano-occitanes. Ja hem vist l'antiguitat de verb i substantiu en la nostra llengua. Tinguem present també que és un mot existent en el català de sempre i de tot arreu, fins als millors escr. Renaix.: «—Comenci l'holocauste! —cridà aquell venerable / decrepít, en tranquilla desesperació / ---. / Llarg temps aquella pira silenciosament / cremà com holocauste del temple solitari, / i el fum de tal incendi, omplint el santuari, / blancures d'alabastre per